

METS OBLADET

Nyhetsbrev 5 / 2004

December 2004

Utgivare: Jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet

NY INFO OM BIODIVERSITET

Halvtidsresultaten från forskningsprogrammet för biodiversitet MOSSE dryftades i kulturcentret på Hanaholmen 17-18.11.2004. Resultaten presenterades av drygt hundra av Finlands ledande biodiversitetsforskare som föreläsare över 60 forskningsprojekt finansierade av jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet. MOSSE som genomförs åren 2003-2006 har en total budget om cirka 9 miljoner euro. Seminarieanförandena finns på adressen http://www.mmm.fi/metso/arkisto/seminarit/hanasaari_11_2004 (på finska).

MOSSE-programmet avancerar

Forskningsprogrammet för biodiversitet (MOSSE 2003-2006) som utgår från behovet av praktisk information är det mest omfattande forskningsprogram för biodiversitet som någonsin genomförts i Finland. Programmet grundar sig på erfarenheterna från forskningsprogrammet för biodiversitet FIBRE som pågick 1997-2002, men är betydligt mera praktiskt inriktat. Resultaten från undersökningarna förväntas också gå bättre att utnyttja. Programmet syftar till att producera praktiskt tillämpbar information om bl.a. metoder för skydd av biodiversiteten, verkningarna av splittrade livsmiljöer, betydelsen av jordbrukets miljöstöd samt skyddet av södra Finlands skogar. MOSSE är klart skogsbetonat, men också tar starkt del i forskningen kring jordbruksmiljöer, vatten natur och utrotningshotade arter. MOSSE finansieras av jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, trafik- och kommunikationsministeriet, inrikesministeriet, utrikesministeriet, undervisningsministeriet, MTK och Skogsindustrin rf. Programets budget för 2004 var ca 2,3 milj. • och finansieringen håller samma nivå också 2005 och 2006. MOSSEs skogsprojekt producerar info för Programmet för biodiversitet i södra Finlands skogar (METSO) och Nationella skogsprogrammet 2010.

Skogarna i fokus

Docent Timo **Kuuluvainen** från Helsingfors universitet ifrågasatte den allmänt rådande teorin bland skogsfackmännen att ett kalhygge efterliknar skogsbrändernas naturliga kretslopp. Enligt

Över 200 personer deltog i MOSSE-seminariet. Forskare Juha Siitonen från Skogsforskningsinstitutet håller föredrag.

Kuuluvainen visar den nyaste forskningen att den gamla skog som i tiderna dominerade hos oss har varit avsevärt äldre och bränderna återkommit med glesare intervall än vad man allmänt trott. Om ålderskriteriet för gammal skog fastställs till 300 år kan man just inte påstå att det finns gamla skogar i Finland. Då skogen enligt nuvarande praxis behandlas med hundra års omloppstid kommer det inte heller att uppstå någon gammal skog i södra Finland. I syfte att värna om gammal skog och de arter som förekommer där vore det därför ännu viktigare med skyddsområden. Kuuluvainen anser att kalhyggen fortfarande kan användas, men vid sidan av dem behövs också ett urval andra behandlingsalternativ som lämpar sig bäst för respektive situation.

Metoder och resultat som gäller uppföljningen av utrotningshotade populationer av skogsarter in- tog en synlig plats. Forskare Juha **Siitonen** från

Skogsforskningsinstitutet drog slutsatsen att den negativa trenden för hotade arter inte kommer att vända under de närmaste åren eftersom sekel av markanvändningstraditioner kraftigt har bearbetat vår natur. Arturvalet förändras fortsättningsvis även om jord- och skogsbruket skulle upphöra. Han ansåg att dagens reviderade anvisningar om skogsbehandling håller rätt riktning men inte ens de förmår snabbt korrigera de ändringar som uppstått under en lång tid. När det gäller arturvalets utveckling orsakar också den förutspådda klimafförändringen ett förändringstryck vars effekter inte kan förutses med dagens kunskaper. Det förefaller uppenbart att "hejdandet av utarmningen av biodiversiteten före år 2010" som avtalats på EU-nivå inte går att realisera i praktiken med hjälp av de påtänkta åtgärderna.

På seminariet fick man också ta del av nyheter om hur räknandet av Finlands flygekorrstam fortskrider. Docent Ilpo K. **Hanski** från Helsingfors universitet presenterade sina metoder och mellanresultat, men undvek att ta ställning till stammens slutliga storlek eftersom det återstår en arbetsperiod på fältet. Han är mera intresserad av stammens utveckling än av dess storlek: håller flygekorrstammen på att decimeras, vilket är den allmänna uppfattningen, eller hålls den konstant? Intressanta resultat är att vänta nästa år då fältarbetena slutförs och resultatet klarnar.

Markägarnas attityder viktiga

Biodiversitetsforskningen är inte enbart ekologi. Också biodiversitetens ekonomiska och sociala verkningar är väsentliga komponenter i biodiversitetsproblematiken. Enligt en undersökning som Skogsforskningsinstitutet utfört förhåller sig såväl medborgarna som skogsägarna välvilligt till sporrande skyddsmetoder som betonar skogsägarnas initiativ. Forskare Paula **Horne** från Skogsforskningsinstitutet slog fast att medborgarna anser att skogsägarna skall få full ersättning för de inkomstbortfall som skyddet orsakar och att beslutsfattandet skall förbli hos skogsägarna. Likaså betonar skogsägarna vikten av äganderätt och beslutsmakt när det gäller skyddslösningar. Inemot två tredjedelar av skogsägarna skulle enligt undersökningen i princip godkänna att naturobjekt på den egna lägenheten skyddas med ett tidsbundet avtal.

Enligt forskare Paula Horne resultat är skogsägarna intresserade av nya skyddsmetoder som baserar sig på frivillighet.

Docent Ilpo K. Hanski (omstående sida) lovar att storleken på flygekorrstammen klarnar efter de undersökningar som fortgår nästa år.

De skogsägare som vill skydda naturvärdena och inte nödvändigtvis avverka sina skogar får ersättning för ett skyddsarbete de kanhända redan i årtal har utfört men som hittills varit osynligt i skyddspolitikerna. Ur statsfinansiell synpunkt kan användningen av nya metoder ge framtida kostnadsbesparingar, om skogsägare med intresse för naturvård bjuder ut sina skogar för skydd till ett billigare pris än de skogsägare som är inriktade på virkesproduktion. Därmed torde även verkningarna för nationalekonomin och sysselsättningen bli mindre än vid traditionellt skydd, emedan en skogsareal som motsvarar skyddsarealen trots allt inte avförs från det aktiva skogsbruket.

Uppföljningen av jordbruksmiljön pågår

Undersökningar som bottnar i långvariga observationsserier och grundliga analyser av livsmiljöer visade att mångfalden i Finlands jordbruksmiljö har minskat drastiskt under de senaste decennierna. Docent Juha **Tiainen** från Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet konstaterade att orsaken till utarmningen står att finna i jordbrukets specialisering, effektivisering och strukturomvandling samt i att boskapsskötseln upphört på vidsträckt områden. Den pågående intensifieringen inom såväl jordbruket som framför allt i fråga om markanvändningen inverkar på mångfalden.

Förändringarna i biodiversiteten kommer fram i det indikatorarbete som utförs av Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi, Finlands miljöcentral och Hel-

singfors universitet som en del av forskningsprogrammet MOSSE. Arbetet hör också samman med uppföljningen av effekterna av miljöstödsprogrammet för jordbruket. I projektet tas fram en sådan vetenskapligt grundad indikator som med hjälp av årligen uppdaterad information ger en aktuell och åskådlig bild av tillståndet för jordbruksnaturens mångfald. Indikatorn som är under arbete beskriver jordbruksmiljöns tillstånd på ett mångsidigt sätt eftersom den grundar sig på tre grupper av organismer: fåglar, ogräs och fjärilar. Förekomsten av växter och fjärilar och deras antal avspeglar enskilda livsmiljöers tillstånd. Fåglarna använder sig däremot av mera utbredda områden som består av flera mindre livsmiljöer. Målet är ett användbart indicatorsystem som ministerierna kan använda som verktyg för att planera miljöpolitiken och följa upp dess verkningar.

Jordbrukets miljöstöd medverkar till skyddet av biodiversiteten

Miljöstödet har gynnat bevarandet av jordbruksnaturens mångfald, men de nuvarande metoderna räcker inte till för att hejda utarmningen av jordbruksnaturen, konstaterade forskare Mikko **Kuussaari** från Finlands miljöcentral. Då Finland blev medlem av EU år 1995 hade vår jordbruksnatur utarmats oavbrutet under decennier. Medlemskapet förde med sig miljöstödet för jordbruket, ett praktiskt styrmiddel genom vilket också jordbruksnaturens utveckling kunde påverkas på ett nytt sätt. Årligen betalas ca 300 miljoner

euro i miljöstöd till jordbrukarna och det utgör en betydande del av den vanliga jordbrukarens inkomster. Därför är miljöstödet en potentiellt effektiv metod för att främja jordbruksnaturens mångfald.

Skötseln av vårdbiotoper är den miljöstödsåtgärd som mest har ökat arternas mångfald. Röjning av buskar och träd, betesgång och slåtter på naturängar har gynnat särskilt många växt- och insektarter som gått tillbaka. Miljöstödet har ändå inte lyckats hejda utarmningen av jordbruksmiljöns mångfald. Antalet dikesrenar och ängar som upprätthåller mångfalden har fortsättningsvis minskat under det senaste decenniet. En avsevärd brist inom miljöstödet är att de artrikaste områdena på vanliga jordbruksmarker - små ängar och soliga kantzoner mellan åker och skog - ofta blir utanför stödet. De får inget stöd för basåtgärder inom miljöstödet och som objekt med liten areal lockar de inte heller till att ansöka om specialstöd för naturens mångfald.

Nationella åtgärder styrs av internationella avtal

Målen och arbetsprogrammet i konventionen om biologisk mångfald som godkändes i Rio de Janeiro 1992 genomförs i första hand på landsnivå. Enligt professor Heikki **Toivonen** (Finlands miljöcentral) har Finlands nationella åtgärdsprogram för biologisk mångfald (1997-2005) som mål att säkerställa skyddet och ett hållbart nyttjande av mångfalden så att inga arter, betydelsefulla genetiska modifieringar eller livsmiljöer går förlorade i vårt land. Programmet utgår från ett branschansvar enligt vilket varje förvaltningsområde och näring tar hänsyn till bevarandet av naturens mångfald som en del av sin normala verksamhet.

Inom biodiversitetspolitiken på 1990-talet poängterades utvecklandet av ett nätverk av naturskyddsområden och då färdigställdes bl.a. förslaget till Natura 2000. Rundliga anslag anvisades för skötsel och användning av naturskyddsområden. Skogslagstiftningen och anvisningarna om skogsvård förnyades. Inom jordbruket togs miljöstödet i bruk. I början av 2000-talet har man allt mer betonat en hållbar användning av naturresurser, genomförandet av skydd i samband med detta (bl.a. bevarande av skogarnas nyckelbiotoper) och betydelsen av frivilliga skyddsåtgärder.

Under åtgärdsprogrammets gång har man lyckats ta fram många nyttiga lösningar med tanke på bevarandet av biodiversiteten, men samtidigt har också trycket mot naturens mångfald ökat: skogarna utnyttjas allt effektivare, Finska vikens tillstånd är dåligt och stränderna används intensivt. För att man skall få mera information till stöd för beslutsfattandet måste biodiversitetens tillstånd följas upp. Uppföljning och indikatorer behövs också för att mäta uppfyllandet av det mål för biodiversiteten 2010 som avtalats internationellt och som anger att förlusterna i den biologiska mångfalden bör ha motverkats före år 2010.

Många utmaningar för forskningen kring biodiversitet

I Finland har gjorts betydande satsningar på biodiversitetsforskningen under de senaste åren. Enligt dekan Jari **Niemelä** vid Helsingfors universitets biovetenskapliga fakultet svarar forskningsprogrammet MOSSE, som nu är halvvägs, på många av biodiversitetsforskningens utmaningar men det behövs mera samhälls- och mångvetenskaplig forskning vid sidan av naturvetenskaperna. Niemelä betonade också vikten av att intensifiera växelverkan mellan forskare och informationsanvändare.

Tidigare utredningar har visat att det finns luckor i våra kunskaper om biodiversitet. Dessa frågor har enligt Niemelä också tidigare varit på tapeten: uppföljningsgruppen för det nationella åtgärdsprogrammet för biologisk mångfald betonade redan år 2000 resultatens tillämpbarhet i samhället, vikten av samhällsvetenskaplig och mångvetenskaplig forskning samt förstärkandet av forskningen kring systematik.

Niemelä betonade också att det är viktigt att satsa på utnyttjandet av forskningsrönen och

att intensifiera växelverkan mellan forskarna och informationsanvändarna. Enligt Niemelä kan informationsförmedlingen förbättras genom att man skapar bestående mekanismer för att förmedla information mellan forskare och informationsanvändare samt genom att informationsanvändarna i allt större utsträckning tas med i forskningsprocessen och forskarna i beslutsprocessen.

Uppbygglig anda - forskningsrönen viktigast

MOSSE -seminariet gav ett allmänt intryck av entusiastiskt diskuterande. Mer än 200 deltagare mötte upp varav cirka hälften bestod av forskare på området. Den övriga publiken utgjordes av företrädare för skogs- och miljöförvaltningen samt praktiskt verkande aktörer. Glädjande många företrädare för bl.a. forststyrelsen, skogs- och miljöcentralerna, skogsindustrin samt miljöorganisationerna deltog.

Anförandena och de därpå följande diskussionerna visade att biodiversitetsfrågorna tas på allvar i Finland. Diskussionerna fördes i uppbygglig anda. Marcus Walsh från organisationen Birdlife slog fast att diskussionsparterna just nu står närmare varandra än någonsin tidigare. Den nya forskningen ger allt bättre grund för en saklig diskussion.

Närmare info om MOSSE-programmet och seminarieanförandena (på finska) på webbadressen

http://www.mmm.fi/metso/arkisto/seminaarit/hanasaari_11_2004.

Upplysningar ges också av:

projektchef Antti Otsamo, JSM, tfn (09) 160 52805

projektchef Mikko Kuusinen, MM, tfn (09) 1603 9350

överinspektör Elina Nikkola, JSM, tfn (09) 160 52503

Text: Antti Otsamo, Foton : Ahti Kotisaari och Erkki Oksanen (s.2), Ombrytning: Ahti Kotisaari

METSO-programmets webbsidor: www.mmm.fi/metso eller www.ymparisto.fi/metso

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT
PL 35, 000 23 Statsrådet

JORD- OCH SKOGSBRUKSMINISTERIET
PL 30, 00023 Statsrådet